

De darmgezondheid is bij lang niet alle varkens perfect. Terwijl in die darmen het voer wel efficiënt moet worden omgezet en opgenomen in het bloed voor de groei. De cursus 'Darmsignalen' laat varkenshouders opnieuw kijken naar de signalen die varkens in de stal afgeven. Vooral het proeven van allerlei lekkere en onsmakelijke stoffen die varkens vreten maakt indruk.

Cursus Darmsignalen laat varkenshouders anders naar hun dieren kijken

Kijken, proeven en leren in de stal

De cursus Darmsignalen wordt gegeven op Praktijkcentrum Sterksel. Vakblad Varkens mocht tijdens één van de cursussen meelopen en ervaren hoe varkenshouders warm gemaakt worden om de signalen die hun eigen varkens afgeven op te pikken. De cursus wordt verzorgd door Kees Scheepens: dierenarts, varkenshouder, auteur van onder andere Varkenssignalen en actief bij het begeleiden van varkenshouders naar een hogere gezondheidstatus. De varkenshouders voor deze cursus waren uitgenodigd door farmaceut Boehringer Ingelheim en voerfabrikant ForFarmers.

Kijken, denken, doen

Het gaat bij het analyseren van de gezondheid van de varkens om kijken, denken en doen. Volgens Scheepens is er echter nog wel eens sprake van half kijken, niet denken en wel direct doen. Dat lost een probleem soms tijdelijk op, maar is geen oplossing voor de lange termijn. Met goed kijken, maar ook ruiken en voelen, kan de varkenshouder veel zien aan zijn varkens en hun omgeving. Dat kost tijd, maar is een goede investering. Pas als de varkenshouder alles goed in zich heeft opgenomen, kan hij gaan nadenken (samen met zijn adviseurs) over de juiste oplossing. En pas daarna kan hij oplossing ook uitvoeren.

De cursus Darmsignalen laat de varkenshouders met veel voorbeelden zien waar ze allemaal op

De cursus Darmsignalen leert varkenshouders anders te kijken naar hun dieren. Bepaalde signalen, zoals hier een varken dat op z'n kont zit, kunnen duiden op een verminderde (darm)gezondheid.

kunnen letten. Doel is dat varkenshouders bij een verschijnsel niet blijven zitten met vragen, maar iets zien en weten wat het is. In de woorden van Scheepens: er mag geen sprake zijn van 'AHA?', het moet 'AHA!' worden. Oftewel: ik zie een verschijnsel, weet wat het is en ik kan de juiste aanpak bedenken en uitvoeren.

Wilde eigenschappen

Scheepens begint bij het verklaren van het gedrag bij het wilde zwijn, de oorsprong van het varken dat in de stal rondloopt. Het zwijn leeft in kleine groepjes van een paar zeugen met biggen. Wilde zwijnen zijn zindelijke dieren die een 'bedstee', 'keuken' en 'toilet' willen hebben.

Ook het hedendaagse varken is zindelijk en wil een ligplaats, een vreetplek en een plek waar ze mesten en urineren. Is er dus geen duidelijke mestplaats in het hok, maar is het hok op meerdere plekken bevuild, dan is dat een signaal. Het kan duiden op een slechte darmgezondheid. Bij darmproblemen hebben varkens vaak diarree en dat is lastiger onder controle te houden. Diarree is natuurlijk een signaal dat de varkenshouder goed kan herkennen.

Hokbevuiling kan echter ook voortkomen uit een verkeerde hokindeling. Een varken gaat bijvoorbeeld het liefst achteruit in een hoek staan om te mesten. Maar als er een open afscheiding is naar een ander hok toe, dan vindt het varken dit niet prettig. In ieder geval zal het achterste deel van de afscheiding dicht moeten zijn, stelt Scheepens.

Rust belangrijk

Een belangrijke eigenschap van het wilde zwijn is dat ze naast zoeken en vreten, vooral veel tijd bezig is met rusten. Rust is dus een erg belangrijke productiefactor. Signalen die duiden op onrust zijn dus belangrijk, want ze hebben een grotere invloed dan de varkenshouder in eerste instantie denkt.

Tijdens de rust gaat er veel energie naar de voedselvertering. Bij de hedendaagse varkens is dat volgens Scheepens nog belangrijker dan bij het wilde zwijn. Want het huidige varken groeit veel harder. Tijdens de rustfase gaat 30 procent van het bloedvolume naar de maag en darmen om het voedsel te kunnen verteren en opnemen. Onrust heeft daarom een negatief effect op de vertering. Veel onrust leidt zelfs tot maagzweren

en dat kost minimaal 35 gram groei per dag. Onderzoek laat zien dat uniformeren veel meer stress geeft. Bij geüniformeerde koppels heeft 48 procent van de varkens maagzweren, bij het opleggen van tomen is dat maar 8 procent. Stress heeft verder een negatieve invloed op het afweersysteem. Besmettingen door bijvoorbeeld streptococci krijgen hierdoor meer kansen.

Overigens is een maagzweer of een darmontsteking niet pijnlijk voor het varken. Wel pijnlijk zijn maagzweren die doorbreken. Ook kunnen gifstoffen van bacteriën die in het bloed terecht komen bijvoorbeeld spierkrampen veroorzaken. Verder kan winderigheid en kramp bij diarree pijnlijk zijn. Een varken dat met een kromme rug staat is een duidelijk signaal.

Aan het feit dat een varken diarree heeft is nog niet altijd te zien om welk darmprobleem het gaat. Bij de verschillende ziekten komen vaak verschillende vormen van diarree voor. Bij PIA kan er bijvoorbeeld sprake zijn van acute, waterdunne diarree met bloed erin. Bij salmonella is de diarree brijig en gelig.

Ook voedingsfouten veroorzaken darmproblemen. Bekend is de verstopping van zeugen vlak voor het werpen, door een te grote omschakeling van voeders. Afvalstoffen hopen zich dan in het lichaam van de zeug op. De zeug voelt zich niet prettig en gaat vaak op de buik liggen. Dat is een duidelijk signaal, maar ook looskauen, onrust, hokbevuiling en smerige klauwen zijn signalen dat de zeugen zich niet helemaal happy voelen.

Smakelijk proeven

Eén van de meest interessante onderdelen van de cursus Darmsignalen is de praktijktest 'proeven'. De deelnemers proefden steeds een beetje van een grondstof, voer of andere zaken die een varken een vreet. De smaak was soms zoet, soms zuur, soms een combinatie van beide. Dat laatste is volgens Scheepens de smaak waar varkens van houden. Enkele biggenvoerders vertoonden duidelijk verschil in smaak. Dat moet wel een effect hebben op de opname. Dat is een reden dat voerfabrikant ForFarmers voor grondstoffen en voeders een smaakscore gebruikt, met een schaal van 1 (slechte smaak) tot 5 (erg lekker). Biggenvoerders moeten volgens ForFarmers minimaal een 4 scoren. De smaakscore werd ook gebruikt tijdens de proeftest.

Sommige stoffen tijdens de praktijktest kenmerkten zich door de smaak 'umami'. Een typische smaak die vooral bekend is vanuit de oosterse keuken. Ook waren er grondstoffen die weinig smaak hadden en bijvoorbeeld erg droog waren, zoals bietenpulp. Niet geschikt voor biggen dus.

Bij enkele stoffen waarschuwde Scheepens gelukkig vooraf dat de deelnemers er maar weinig van moesten proeven. Die stoffen waren verschrikkelijk vies, bitter en zelfs het cijfer 1 nog niet waard. Het bleken geneesmiddelen te zijn. Die smaken volgens Scheepens altijd vies. Het is dus de vraag of varkens van voer of water met geneesmiddelen wel genoeg eten of drinken. Individueel behandelen geeft meer zekerheid.

Ander beeld

Laatste onderdeel van de cursus was een rondgang door de stallen van Praktijkcentrum Sterksel. Dat leverde vooral een blik op gezonde dieren. Wel was duidelijk dat het beeld in de hokken waar hele tomen bij elkaar lagen, er heel anders uitziet dan met op gewicht geüniformeerde tomen. De gewichtsverschillen zijn nu immers zichtbaar binnen het hok, terwijl er anders een verschil is tussen verschillende hokken in de afdeling.

Zaken die opvielen waren bijvoorbeeld dat de hokinrichting niet altijd efficiënt is. Bijvoorbeeld bij hokken met een lange dwarstrog. Het toilet, dat Scheepens graag ziet, was er daardoor niet altijd. De deelnemers zagen varkens die niet in de mestruimte stonden, maar juist andersom. Verder was er soms sprake van hoge temperatuur in de afdelingen. Bij de zeugen was er soms sprake van onrust. En bij de biggen liepen er nog wel eens wat smallere, niet typische dieren tussen.

Bedrijfsleider Mart Smolders was tijdens de evaluatie benieuwd naar de opmerkingen. De smallere biggen kon hij gemakkelijk verklaren. "Dat zijn de eigen fokproducten." Dat het beeld in de stal anders is, beaamt hij volledig. "Maar we willen nooit meer terug naar uniformeren. Gezondheid en technische resultaten zijn nu veel beter en we gebruiken nog nauwelijks medicijnen. Als proefbedrijf moeten we voor voerproeven nog wel eens uniformeren en dat heeft dan directe negatieve effecten op ons resultaat."